

УДК 372.547

Н.М. ЧЕКАН, Львівський державний університет внутрішніх справ

САНКЦІЇ НОРМ ЗА ВЧИНЕННЯ ЗЛОЧИННИХ ПОСЯГАНЬ, ПОВ'ЯЗАНИХ З ПОРУШЕННЯМ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ПРАЦЮ. ПІДСТАВИ ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ЇХ ВЧИНЕННЯ

Ключові слова: кримінальне покарання, виправні роботи, арешт, штраф, інститут звільнення від кримінальної відповідальності

У КК України відповідно до санкцій за порушення законодавства про працю спостерігається тенденція відходу від кримінального правосуддя до правосуддя відновлюючого. Сутність цієї стратегії полягає в тому, що в багатьох випадках після вчинення злочину потерпілий більш зацікавлений в реальному відшкодуванні шкоди, яка йому спричинена, ніж в тому, щоб позбавити волі винного. А особа, яка вчинила злочин, більш зацікавлена у відшкодуванні шкоди, ніж відбувати покарання, пов'язане з ізоляцією від суспільства. Тобто, спостерігається перехід від кримінально-правової політики, яка характеризується як «війна зі злочинністю», до кримінально-правової політики «скорочення шкоди» або «відновлюваного правосуддя», яка відповідає напрямкам міжнародної кримінально – правової політики. Як слушно зауважують В.Т. Маляренко та І.А. Войтюк, - відновлювальне правосуддя зосереджує увагу на правах усіх суб'єктів, на віднайдені рівноваги між ними, сприяє відновленню попереднього стану в суспільстві, що мав до вчинення злочину [1, с.42].

В чинному кримінальному законі України

ця тенденція підтверджується тим, що на відміну від попередніх кримінальних кодексів вищевказані злочини, крім кваліфікуючих ознак злочинів проти безпеки виробництва та злочину, передбаченого ст.170 КК України, є умисними злочинами невеликої чи необережними злочинами невеликої та середньої тяжкості. Це дає можливість при наявності встановлених законом підстав, звільнити особу від кримінальної відповідальності, застосувати покарання, не пов'язане з позбавленням волі.

Відповідно до ст.65 КК України, суд признає покарання за вчинення злочину у межах, встановлених у санкціях цієї статті, відповідно до положень Загальної частини КК України, враховуючи ступінь тяжкості вчиненого злочину, особу винного та обставини, що пом'якшують та обтяжують покарання. Такій особі має бути призначене ефективне покарання. У літературі панує цільова концепція, згідно з якою під ефективністю покарання розуміють ступінь досягнення мети покарання – виправлення та перевиховання засуджених, а також запобігання нових злочинів, як засудженими, так й іншими особами. Цієї точки зору дотримуються М.О. Беляєв, І.І. Карпець, І.В. Каретніков, М.Ф. Кузнецова, А.Е. Наташев, Б.С. Никифоров, О.М. Яковлев та інші [2, с.10–41; 3, с.263–285; 4, с.66–72; 5, с.100; 6, с.1]. А тому суд, призначаючи покарання особі, винній у вчиненні злочину вказаної категорії, повинен обрати такий вид покарання, яке сприяло її виправленню та перевихованню, а також запобігання нових злочинів.

Тому мета статті полягає в тому, щоб на основі аналізу судової практики визначити найефективніший вид покарання, зазначеного в санкціях злочинів, пов'язаних з порушенням законодавства про працю. Її новизна полягає в подальшому розвитку кримінально-правової політики у сфері боротьби зі злочинами, пов'язаними з порушенням законодавства про працю, завдяки застосування ефективного виду покарання чи звільненню вин-

ної особи від кримінальної відповідальності.

Одним із покарань, які встановлені в санкціях за вчинення вищевказаних злочинних посягань, є виправні роботи. Однак, призначаючи цей вид покарання винній особі, обов'язково слід враховувати, що вчинений нею злочин у сфері порушення законодавства про працю, пов'язаний з виконанням службових чи інших професійних обов'язків. Його судом не слід призначати. Це пояснюється тим, що виправні роботи призначаються тільки працюючим і відбуваються за місцем роботи засуджених. А призначаючи цей вид покарання таким особам, тобто залишення винного на тій самій роботі, може призвести до послаблення виховного й запобіжного впливу покарання або до вчинення таких же злочинних діянь. Вищевказана позиція відображена в постанові Пленуму Верховного суду України від 24.10.2003 р. № 7 «Про практику призначення судами кримінального покарання» [7], і її вважаємо правильною. Однак вона стосується лише виправних робіт. Але й штраф, який передбачений санкціями кримінального закону за вчинення злочинів, що порушують законодавство про працю, також сприяє залишенню винного на тій самій роботі. Це також може призвести до вчинення повторно злочину вказаної категорії.

В санкціях цих злочинів передбачено й такі види покарання, як арешт та позбавлення волі на певний строк. Недоцільно застосовувати їх за вчинення таких злочинів, крім злочинів проти безпеки виробництва, бо вони пов'язані з ізоляцією винної особи від суспільства, хоча не загрожують та не заподіють шкоди здоров'ю чи життю потерпілого. Бо, як справедливо зазначає В.Т. Маляренко, якщо мета кари досягається шляхом обмеження прав і свобод засудженого, то досягнення виправлення засудженого залишається складною та практично не вирішуваною проблемою [8, с.32–33].

У випадках, коли відсутні підстави для звільнення особи, винної у вчиненні злочи-

нів даної категорії, від кримінальної відповідальності, найефективнішим є таке покарання як позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю. Верховний суд України вказує, що рішення про позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю має бути чітко сформульоване в резолютивній частині вироку, для того, щоб не виникло жодних сумнівів під час виконання останнього [7, с.4]. Тому суди в результативній частині вироків обов'язково повинні вказувати, які конкретно посади особа позбавляється обіймати та займатися якою діяльністю на певний строк, що встановлений в межах Загальної та Спеціальної частин Кримінального Кодексу України.

Аналіз кримінального закону свідчить, що санкції кримінально-правових норм, в тому числі й норм у сфері порушення законодавства про працю, побудовані так, що це додаткове покарання зазначається в них після переліку основних покарань. Воно відмежується від них розділовим знаком – комою. Наприклад, порушення правил безпеки під час виконання робіт з підвищеною небезпекою (ст.272 ч.1 КК України) карається штрафом до п'ятдесяти неоподаткованих мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до трьох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого. З філологічної точки зору поставлення в таких ситуаціях розділового знаку – коми є порушенням правил пунктуації. Також можливі такі випадки, що, друкуючи екземпляри Кримінального Кодексу, цей розділовий знак не буде поставлено. Однак, його відсутність (розділового знаку «коми») може призвести до неправильного застосування кримінального закону. А саме, суди трактуватимуть необхідність призначення додаткового покарання - позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю тільки з тим

основним покаранням, яке розташоване безпосередньо перед ним. У наведеному прикладі щодо санкції ст.272 ч.1 КК України вказане додаткове покарання застосовуватиметься тільки з обмеженням волі на строк до трьох років та не застосовуватиметься зі штрафом, виправними роботами. Це призведе до порушення одного з правил призначення покарання, яке закріплено у практиці Верховним судом України, згідно з яким додаткові покарання можуть приєднуватися до будь-яких видів основного покарання, передбачених санкцією статті (частини статті) Особливої частини КК України (п.15 [7]). Тому дане правило слід закріпити в Загальній частині та філологічно правильно сформулювати санкції статей Особливої частини КК України, в яких передбачено вищевказане додаткове покарання.

Кримінально-правова політика, яка характеризується як «скорочення шкоди» або як «відновне правосуддя», проявляється в можливості відновлення порушених прав людини і виправлення винних осіб без використання кримінальної репресії. Її реалізація здійснюється шляхом законодавчого закріплення інституту звільнення від кримінальної відповідальності в ст.ст.45, 46, 47, 48 та ч.3 ст.175 КК України.

Згідно з ст.45 КК України особа, яка вперше вчинила злочин невеликої тяжкості або необережний злочин середньої тяжкості, звільняється від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям, якщо вона після вчинення злочину щиро покаялася, активно сприяла розкриттю злочину і повністю відшкодувала завдані нею збитки або усунула заповідяну шкоду. Відповідно до ст.46 кримінального закону особа, що вперше вчинила злочин невеликої тяжкості або необережний злочин середньої тяжкості, звільняється від кримінальної відповідальності, якщо вона примирилася з потерпілим та відшкодувала завдані нею збитки або усунула заповідяну шкоду. Тобто, звільнення від кримінальної відповідальності за вищевказаними статтями

КК України можливе лише за умисні злочини, за які передбачено покарання не більше, ніж позбавлення волі на два роки, або інше більш м'яке покарання, та за необережні злочини, за які передбачено покарання не більше, ніж позбавлення волі на п'ять років, або інше більш м'яке покарання. Звільнення від кримінальної відповідальності за ст.ст.45,46 КК України є обов'язком суду [9, с.3-4].

З вищевказаного можна зробити такий висновок. Злочини, передбачені ст.ст.172, 173, 174, 175 КК України, є умисними злочинами невеликої тяжкості. А злочини, передбачені ст.ст.271 ч.1, 272 ч.1, 273 ч.1, 274 ч.1, 275 ч.1 та ч.2 КК України, є необережними злочинами середньої та невеликої тяжкості. Якщо особа вперше вчинила один з вищевказаних злочинів, щиро покаялася, відшкодувала завдані збитки або усунула заповідяну шкоду, примирилася з потерпілим (потерпілими) обов'язково повинна звільнитися від кримінальної відповідальності з ініціативи суду, державного обвинувача чи за своїм клопотанням. Однак, суди не завжди дотримуються цього. Наприклад, *вироком Знам'янського міськрайонного суду Кіровоградської області від 08.04.2008 року по кримінальній справі № 1-119/08 визнано винною ОСОБУ-1 у скоєнні злочину, передбаченого ч.1 ст.172 КК України, і призначено покарання у виді штрафу в сумі 510 грн. Зокрема, цим судом визнано винною особою в тому, що вона - ОСОБА-1, являючись директором дочірнього підприємства «Володимирівське» Знам'янського районного споживчого товариства, маючи повноваження по вирішенню кадрових питань (прийом та звільнення з посад, ініціатива преміювання працівників та розгляду ставок посадових окладів, обліку робочого часу тощо), грубо порушила законодавство про працю. Зокрема, вона, в порушення п.б ч.1 ст.24, ст.48 КЗпП України, ч.2 ст.30 Закону України «Про оплату праці», п.2.14 Інструкції про порядок ведення трудових книжок працівників, затвердженої наказом Міністерства праці України від 29.07.1993*

року № 58, використовувала найману працю ОСОБИ-2 – з січня 2006 року, ОСОБИ-3 – з листопада 2007 року, які працюють реалізаторами продовольчих товарів, без укладення трудових договорів та оформлення трудових книжок, ведення табелю робочого часу, нарахування зарплати та обов'язкових державних платежів, надання відпусток та оплати лікарняних найманим працівникам, передбачених трудовим законодавством. При цьому ОСОБА-1, будучи посадовою особою, в порушення вимог ст.ст.23, 24 КЗпП України, п.2.14 Інструкції про порядок ведення трудових книжок працівників, відповідні записи про роботу у трудові книжки не вносила, використовуючи працю ОСОБИ-2 та ОСОБИ-3, грубо порушуючи їх права, передбачених Конституцією та Законом України, заробітну плату їм сплачувала менше мінімальної, встановленої законодавством, відрахування у відповідні фонди соціального страхування не здійснювала. Суд при призначенні покарання ОСОБИ-1 врахував обставини, що пом'якшують її покарання – щире каяття у скоєному, врахував те, що вона раніше не притягалася до кримінальної відповідальності, за місцем проживання характеризується позитивно, має на утриманні неповнолітню дитину. Обставин, що обтяжують відповідальність ОСОБИ-1, судом не встановлено [10].

З обвинувального вироку по даній кримінальній справі вбачається, що ні досудовим, ні судовим слідством не встановлено суму збитків, заподіяних вчиненням цього злочину (суми несплачених податків та інших обов'язкових платежів, які підлягали до відрахування від зарплати ОСОБИ-2 та ОСОБИ-3; суму зарплати, яку не доплачено ОСОБИ-2 та ОСОБИ-3 за період їх роботи). Також не встановлено, чи усунуто завдану цим злочинном шкоду (чи ОСОБА-2 та ОСОБА-3 на час винесення вироку офіційно працевлаштовані або причини їх не працевлаштування). Ці обставини справи мають важливе значення. Вони впливають на оста-

точно рішення суду при вирішенні питання про призначення покарання винній особі чи про звільнення її від кримінальної відповідальності відповідно до розділу 9 КК України. Якщо органами досудового слідства та судом, не встановлено суму збитків, заподіяних вчиненням злочину, то, на мою думку, це не повинно бути перешкодою для звільнення винної особи від кримінальної відповідальності. Також не повинно бути перешкодою для цього те, що потерпілий на час винесення вироку офіційно не працевлаштований у суб'єкта господарювання, керівництво яким здійснює підсудний, з причин незалежних від волі винного. Наприклад, небажання потерпілого бути працевлаштованим офіційно у з різних причин (виїзду потерпілого за кордон, працевлаштування на роботу в іншого суб'єкта господарської діяльності, реєстрації потерпілого приватним підприємцем). Але обов'язковою умовою при цьому є те, що потерпілий вже не виконує неофіційно повноваження працівника суб'єкта господарювання, керівництво яким здійснює підсудний.

Звільнення винної особи від кримінальної відповідальності відіграє для неї суттєве значення. Зокрема, у випадку призначення підсудному кримінального покарання, то для нього настає правовий наслідок – судимість, а у випадку звільнення особи від кримінальної відповідальності вона вважається такою, що не має судимості.

На даний час в судовій практиці немає єдиної позиції з приводу того, на підставі якої статті (ст.45 чи ст.46) КК України винна особа повинна звільнитися від кримінальної відповідальності за вчинення злочину, що порушує законодавство про працю. Наприклад, постановою Долинського районного суду Івано-Франківської області від 20.12.2007 року звільнено приватного підприємця П. від кримінальної відповідальності за вчинення злочину, передбаченого ч.1 ст.172 КК України, на підставі ст.46 КК України (у зв'язку з примиренням винного з потерпілим), а криміналь-

ну справу щодо нього закрито [11]. Також постановою цього ж суду від 05.05.2008 року звільнено приватного підприємця М. від кримінальної відповідальності за вчинення злочину, передбаченого ч.1 ст.172 КК України, на підставі ст.45 КК України (у зв'язку з дійовим каяттям), а кримінальну справу щодо неї закрито [12].

На нашу думку, для правильного вирішення цього питання необхідно звернутися до об'єкта цих злочинів. Зокрема, безпосереднім об'єктом злочинів, передбачених ст.ст. 170, 172–175, 271–275 КК України, є суспільні відносини, які врегульовані законодавством про працю. Це законодавство захищає трудові права людини. А відповідно до ст.3 Конституції України людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю; права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Тому звільняти осіб винних у вчиненні злочинів, пов'язаних з порушенням законодавства про працю, необхідно на підставі ст.46 КК України у зв'язку з примиренням з потерпілим. Це пов'язано також із тим, що у випадку не заперечення потерпілим (бажано у письмовій формі) проти такого звільнення винної особи від кримінальної відповідальності, то можна вважати, що йому заподіяні злочином збитки відшкодовано. Тому судам слід в'яснити у потерпілих від злочинів, що порушують законодавство про працю, чи вони примирилися з підсудним, чи мають вони до нього претензії майнового чи морального характеру.

У КК України встановлено й інші підстави для звільнення особи від кримінальної відповідальності – у зв'язку з передачею на поруки (ст.47) та внаслідок зміни обстановки або втрати суспільної небезпечності особою, яка вчинила злочин (ст.48).

Підстави для звільнення від кримінальної відповідальності за ст.47 КК України: 1) особа вперше вчинила злочин невеликої або середньої тяжкості; 2) вона щиро розкая-

лася, що свідчить про її бажання спокутувати провину перед колективом підприємства, установи чи організації та виправити свою поведінку; 3) наявність клопотання колективу підприємства, установи чи організації, членом якого є особа, про передачу її на поруки; 4) ця особа протягом року з дня передачі на поруки повинна виправдати довіру колективу, не ухилятися від заходів виховного характеру та не порушувати громадський порядок.

За наявності зазначених вище обставин суд вправі (але не зобов'язаний) звільнити особу від кримінальної відповідальності з передачею її на поруки колективу. Кримінально-правовим наслідком виконання особою умов передачі на поруки є остаточне звільнення її від кримінальної відповідальності за вчинений злочин після закінчення зазначеного строку (без ухвалення судового рішення), а наслідком недодержання нею хоча б однієї з наведених умов - притягнення до кримінальної відповідальності за цей злочин.

Підстави для звільнення від кримінальної відповідальності за ст.48 КК України: 1) особа вперше вчинила злочин невеликої або середньої тяжкості; 2) втрата суспільної небезпечності внаслідок зміни обстановки на час розслідування чи розгляду справи в суді або діянням, або особою, яка його вчинила. Для застосування ст.48 КК необхідно встановити, що після вчинення певного злочину обстановка змінилася таким чином, що вчинене діяння вже не є суспільно небезпечним. Особу можна визнати такою, що перестала бути суспільно небезпечною, у разі, коли вона сама або обстановка навколо неї зазнала таких змін, що унеможливають вчинення нею нового злочину. Звільнення від кримінальної відповідальності в цьому випадку є правом, а не обов'язком суду.

Кримінальний закон встановлює і спеціальні види звільнення від кримінальної відповідальності за порушення законодавства про працю. А саме, відповідно до вимог ч.3 ст.175 КК особа звільняється від криміналь-

ної відповідальності, якщо до притягнення до відповідальності вона здійснить виплату заробітної плати. Згідно з рішенням Конституційного Суду України від 27.10.1999 р. № 9-рп/99 у справі за конституційним поданням Міністерства внутрішніх справ України щодо офіційного тлумачення положень ч.3 ст.80 Конституції України (справа про депутатську недоторканність) притягнення до кримінальної відповідальності як стадія кримінального переслідування починається з моменту пред'явлення особі обвинувачення у вчиненні злочину. Отже, для звільнення керівника від кримінальної відповідальності на підставі ч.3 ст.175 КК необхідно, щоб виплату заробітної плати він здійснив до пред'явлення йому обвинувачення у безпідставній невиклаті заробітної плати. Звільнення винної особи за ч.3 ст.175 КК України (на відміну від звільнення за ст. 46, 46, 47, 48 КК) не вимагає інших умов, ніж виплату заробітної плати до притягнення до кримінальної відповідальності [13, с.7].

Втім застосування інституту звільнення від кримінальної відповідальності на практиці виявило суттєву ваду. Зокрема, загальні види цього інституту (ст.ст.45-48 КК) як передумову звільнення передбачають вчинення того чи іншого злочину «вперше». Згідно з позицією Верховного Суду України особою, яка вчинила злочин вперше, вважається особа, котра раніше не вчиняла злочинів або раніше вчинила злочин, що вже втратив правове значення (судимість за цей злочин було знято або погашено в установленому законом порядку) [9, с.3-4]. Але відповідно до ст.88 КК України особа, до якої раніше застосовувалися ст.ст.44, 45, 46, 47, 48 КК України, також вважається такою, що немає судимості. Така позиція сприяє тому, що особа, яка вже звільнена від кримінальної відповідальності відповідно до розділу 9 КК України, може повторно звільнитися від кримінальної відповідальності, бо вона вважається раніше не судимою, а значить такою, що раніше вчинила злочин, що вже

втратив правове значення. Правильно зазначає проф. П. Хряпінський: «Неодноразове звільнення особи від кримінальної відповідальності не сприяє втіленню профілактичної й виховної функції зазначених заохочувальних норм, адже особа демонструє стійку схильність до повторного вчинення злочинів. Дивною постає можливість особи фактично необмежену кількість разів бути прощеною державою у вчиненні тотожних або різнорідних злочинів. Крім потурання загальновищаних принципів кримінального права, особистої та невідвортної відповідальності, це положення негативно впливає на «імідж» інституту звільнення від кримінальної відповідальності на фаховому і побутовому рівнях» [14, с.171-172]. На його думку, найефективнішим шляхом виходу з цієї ситуації є доцільність обмежити термін повторного звільнення від кримінальної відповідальності строком давності притягнення до кримінальної відповідальності за раніше вчинений злочин, після набрання законної сили постанови (ухвали) суду про звільнення особи від кримінальної відповідальності за злочин відповідної тяжкості (підпункти 1-5 ч.1 ст.49 КК). Вважаю, що з такою позицією слід погодитися, бо відсутність такого обмеження фактично прирівнює за своїм правовим становищем винного до того, хто раніше взагалі не вчиняв ніякого злочину. Тому П. Хряпінський пропонує ввести нову частину 4 до ст.44 КК України, яку викласти в такій редакції: «положення частини першої цієї статті не поширюються на особу, яка після звільнення від кримінальної відповідальності протягом строків давності, встановлених у ч.1 ст.49 цього Кодексу, вчинила новий злочин» [14, с.172]. Однак, вважаємо, що не слід таку зміну вносити до ст.44 КК України, її доцільніше внести до статей 45-48 цього Кодексу. Це пов'язано з тим, що ст.44 КК є загальною нормою, яка стосується як загальних, так і спеціальних видів звільнення від кримінальної відповідальності. А питання про доцільність обмеження кожного спеціа-

льного виду звільнення від кримінальної відповідальності необхідно вирішувати окремо. Як вже зазначалося в цій роботі, в ч.3 ст.175 КК України закріплений спеціальний вид звільнення від кримінальної відповідальності за злочин у сфері боротьби з порушенням законодавства про працю. Обмеження його застосування строком давності негативно впливатиме на можливість швидкого відновлення порушеного конституційного права на оплату праці. Тому є не доцільним, щоб вищевказані зміни стосувалися ч.3 ст.175 КК України.

З вищевказаного можна зробити такі висновки:

1) найефективнішим покаранням за вчинення злочинів цієї категорії є позбавлення права займати певні посади чи займатися певною діяльністю;

2) загальну частину КК України доповнити нормою такого змісту: «додаткові покарання приєднуються до будь-яких видів основного покарання, передбачених санкцією статті (частини статті) Особливої частини КК України»;

3) необхідно філологічно правильно сформулювати санкції статей Особливої частини КК України, в яких передбачені додаткові покарання, в тому числі санкції статей злочинів у сфері боротьби зі злочинними порушенням законодавства про працю;

4) встановити в ст.ст.45–48 КК України норму такого змісту: «положення частини першої цієї статті не поширюються на особу, яка після звільнення від кримінальної відповідальності протягом строків давності, встановлених у ч.1 ст.49 цього Кодексу, вчинила новий злочин».

ЛІТЕРАТУРА

1. Маляренко В. Т. Відновлювальне правосуддя: можливості запровадження в Україні / В. Т. Маляренко, І. А. Войтюк // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2004. – № 8 (34). – С. 34–63.

2. Беляев М. А. Цели наказания и средства их достижения в исправительно-трудовых учреждениях: автореф. дис. на соискание науч. степени докт. юрид. наук / М. А. Беляев; Ленинградск. гос. ун-т им. А. А. Жданова. – Ленинград, 1963. – 41с.

3. Карпец И. И. Наказание: социальные, правовые и криминологические проблемы / И. И. Карпец. – М., 1973. – 288 с.

4. Каретников И. В. Криминологические проблемы исполнения и отбывания уголовного наказания в виде лишения свободы / И. В. Каретников // Советское государство и право. – 1989. – № 10. – С. 12–21.

5. Наташев А. Е. Об эффективности уголовно-правовых мер борьбы с преступностью / А. Е. Наташев, Б. С. Никифоров. – М., 1968. – 156 с.

6. Яковлев А. М. Преступность как социально-правовое явление / А. М. Яковлев // Советское государство и право. – 1979. – № 1. – С. 78–80

7. Постанова Пленуму Верховного суду України «Про практику призначення судами кримінального покарання»: від 24.10.2003 р., № 7 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.crime.direx.org/e-library/pvsu/pvsu_7_24102003.htm.

8. Маляренко В. Т. Про соціальну зумовленість і справедливість покарання / В. Т. Маляренко // Вісник Верховного Суду України. – 2002. – № 3 (31). – С. 32–44.

9. Постанова Пленуму Верховного суду України «Про практику застосування судами України законодавства про звільнення особи від кримінальної відповідальності»: від 23.12.2005 р., № 1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://uazakon.com/documents/date_8c/pg_iawgwg.htm.

10. Вирок Знам'янського міськрайонного суду Кіровоградської області: від 08.04.2008 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakoni.com.ua/?g=node/274>.

11. Кримінальна справа № 285750 // Архів Долинського районного суду Івано-Франківської області.

12. Кримінальна справа № 300548 // Архів Долинського районного суду Івано-Франківської області.

13. Узагальнення Верховного суду України «Про практику розгляду судами кримінальних справ про невиконання заробітної плати, стипендій, пенсій чи інших установлених

законом виплат» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pro-zakon.com/node/898>.

14. Хряпінський П. Ефективність заохочувальних кримінально-правових норм: деякі пропозиції щодо вдосконалення законодавства / П. Хряпінський // Право України. – 2009. – № 10. – С. 170–174.

Чекан Н. М. Санкції норм за вчинення злочинних посягань, пов'язаних з порушенням законодавства про працю. Підстави звільнення від кримінальної відповідальності за їх вчинення / Н. М. Чекан // Форум права. – 2010. – № 3. – С. 452–459 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2010-3/10hnmziv.pdf>

Охарактеризовано санкції норм у сфері боротьби зі злочинами, пов'язаними з порушенням законодавства про працю, а також підстави звільнення від кримінальної відповідальності за їх вчинення. Обґрунтовані найефективніші види покарань за вчинення злочинів цієї категорії.

***

Чекан Н.М. Санкции норм в сфере борьбы с преступлениями, связанными с нарушением законодательства о труде. Основания увольнения от уголовной ответственности за их совершение

Охарактеризованы санкции норм в сфере борьбы с преступлениями, связанными с нарушением законодательства о труде, а также основания увольнения от уголовной ответственности за их совершение. Обоснованы наиболее эффективные виды наказания за совершение преступлений этой категории.

***

Chekan N.M. Penalties Standards in the Fight against Crimes Related to Violations of Labor Law. Grounds for Excluding Criminal Responsibility for Committing Them

Sanctions standards in the fight against crimes related to violations of labor law and the grounds excluding responsibility for their commission are described. In particular, the author proved what kind of punishment for crimes of this category are most effective.

Форум права